

■ stran 103

Babištvo, porodništvo in kulturna antropologija

Porod kot sotočje narave in kulture. Kako preseči umišljeno nasprotje?

Zalka Drglin

Del bivanjske poti žensk je zaznamovan z nalogo, ki jih kot posameznice neznansko presega. V njih namreč nastane in se razvija novo življenje, s samim porodnim dejanjem pa se skozi njih povezuje in nadaljuje rod. Nosečnica ponavlja čudežno zgodbo materinstva svoje predhodnice in njenih prednic, ki je na biološki ravni zapisana v njenem organizmu zato, da bi se človeštvo nadaljevalo. Vendar je ta bivanjska izkušnja danes na resni preizkušnji.

Naša civilizacija namreč poudarjeno pozitivno vrednoti tehnologije in narekuje nadzor nad telesom in njegovim delovanjem z različnimi poseganji od zunaj. V kulturi, ki ceni samonadzor in objektivacijo telesa, bo posameznica silnice naravnega poroda doživela kot prestop meje. Temu se pridružuje temeljno nezaupanje do narave, strah pred njenim navideznim neredom, ki ga nekateri celo pojmujejo kot ogrožajoči kaos, ki ga je treba nujno omejiti. Sodobno porodno pomoč torej zaznamujejo geste »jemanja prek vrste«, ko imajo tehnologija, medicinski posegi in zdravila zelo hitro in pogosto neupravičeno prednost pred čakanjem, potrepežljivostjo in zaupanjem. Dojemanje o nemoči sodobnih žensk, da spontano rodijo, se tako na individualni in kulturni ravni medsebojno krepi in podpira.

Nedvomno je zelo pomembno, da upoštevamo notranje meje medicine: s pretehtano zdravstveno pomočjo, zdravili in posegi med porodom zdravstveni strokovnjaki ohranjajo zdravje in življenja, zato smo hvaležni za možnost varnega carskega reza, za zdravila za lajšanje bolečin, za pospeševanje poroda ... A pretirana raba naštetega med porodom ali njihova neutemeljena uporaba dobiva pomen zlorabe, ki kratkoročno in dolgoročno prinaša povečana tveganja za zdravje in življenje matere in otroka. Tehnološka družba s svojo privrženostjo bližnjicam želi odrešiti porodnice izpod jarma vrste, s tem izbrisom pa povzroča osupljivo pomanjkanje vednosti o zmožnostih ženskega telesa. Kljub obilici podatkov, morda celo preobilju informacij, nosečnice pogosto čutijo, kot da jim pred velikim dogodkom zmanjkuje trdnih tal pod nogami.

Avtorica prispevka, v katerem zavestno in prepričljivo združuje védenja iz babištva, porodništva in kulturne antropologije, je popolnoma upravičeno prepričana, da sedanji trenutek naše tehnološke civilizacije nujno terjata temeljit premislek o pojmovanju ženskega telesa in porodnega procesa v sodobni kulturi.

Porod kot sotočje narave in kulture. Kako preseči umišljeno nasprotje?

Zalka Drglin

Porod se je začel, krogi se širijo navznoter: voda vabi k sproščanju; bližina ljubljenih k prepuščanju.

Foto: Nela Fell, exLumine.

... Pojem hvalo darovom, ki nas nenavadno obiskujejo, ena podarjenost se čudi drugi, vsaka je pretresljivo nevedna.¹

Eden večjih darov mojega otroštva je bilo dopuščanje neposredne povezanosti z živalmi: še danes lahko v dlaneh obudim spomin na čudežnost gibanja mladičkov pod črnim kožuščkom moje muce, ko se je široka in iščoča pripravljala na kotitev. Hvaležna sem za možnost, da je za rojstvo svojih štiri mladičkov smela izbrati predal pod kavčem v dnevni sobi in tam zanje skrbeti. Otroci smo poslušali: »Mačka išče kotiček, da bo skotila. Pustimo jo pri miru. In dokler jih sama ne prinese pokazat, se jih ne sme dotikati. Lahko bi jih zapustila.« Od tiste posvetitve v čudežno porajanje življenja sta mi domača vonj plodovnice in znana godba, ko med dojenjem mačji dojenčki predejo od ugodja.

Smo sploh kdaj priča naravnemu človeškemu porodu? Ne, tisto, kar navadno vidimo po televiziji, v kakšnem filmu ali celo reklami, ne šteje, ker ima lastnosti *resničnostnega šova*, nečesa, kar se skuša kazati kot resnica, pa to še zdaleč ni.

Ali so študentje porodništva navzoči, živo prisotni pri fizioloških porodih, preden začnejo spoznavati odstopanja od normalnega, se učiti o zapletih in se urediti v zdravljenju ali reševanju, ki mora pogosto zares biti urno, z adrenalinom v krvi, z lastnostjo, da se v hipu preslika na druge?

In kako se danes modrijo babice, *babe* v dobrem pomenu besede – torej ženske pre-mišljenih življenjskih izkušenj, da bi zares

¹ Vsi navedeni verzi so del pesmi Edvarda Kocbeka Mala hvalnica iz ciklusa Velike pesmi, Zbrane pesmi, I., Cankarjeva založba, Ljubljana 1977, str. 91.

Rojstvo: Prvo srečanje z zunanjim svetom, prvi pogled, prva dobrodošlica. Foto: Nela Fell, exLumine.

postale *modre ženske, sage femme*, kot je neposredno ohranjeno v francoskem poimenovanju *babíc* –, da bi zadostile temeljnemu pogoju babičevanja?

Z nizi dragocenih fotografij z nedavnega poroda v naši bližnji okolici vabim na pot

k doumevanju razlik med prevladujočimi porodnimi oblikami in fiziološkim porodom. Ob tem se zahvaljujem mami, očetu in otroku za to izjemno darilo.

Problematike sodobnega poroda se lahko začnejo razreševati s pregledom najnovejših znanstvenih izsledkov porodništva in babištva in njihovem upoštevanju v praksah obporodne skrbi. Za doumevanje razsežnosti tematike skozi kulturo pa poleg znanstvene doslednosti in natančnosti potrebujemo tudi občutljivost umetnosti, med drugim tudi poezije kot poti k presežnosti jezika, kot pravi Kocbek; s spoštovanjem jo vključujemo tudi v ta prispevek.

Z evolucijo človeka, dvigom v dvoonoštvo in razvojem možganov ter s tem zapletenejšim pogojem rojevanja, je pomoč izkušeni žensk pri porodu postala nuja in pomemben dejavnik preživetja otroka in porodnice. Prvobitno babištvo tako razumemo kot delovanje, usmerjeno v dobro drugih, posameznic in njihovih dojenčkov ter posledično skupnosti. Babiško poslanstvo se je pogosto prenašalo prek ženskih sorodstvenih povezav od mater na hčere ali pa tudi prek iniciacijskih postopkov, ko so *stare* prepoznale nadarjene kandidatke med odraščajočimi dekletimi. Mlajše so spremljale bolj izkušene, vednosti in spretnosti pa so se učile z navzočnostjo ob porodih, iz soudeležnosti v celovitosti dogajanja, s potrpežljivostjo in opazovanjem. Utemeljiteljica antropologije poroda Brigitte Jordan v svoji referenčni publikaciji *Porod v štirih kulturah*, ki je prvič izšla v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja, opisuje, kako jo je tradicionalna porodna pomočnica, *partera*, pri terenskem raziskovanju porodne kulture na polotoku Jukatan uvajala v skrb za nosečnico in otročka. Brez vnaprejšnjega besednega uvoda ali pojasnjevanja je pri masaži ženske preprosto vzela njene roke pod svoje in jih vodila prek oblega trebuščka in ji tako omogočila, da je tipaje *videla* lego otroka in se *spotoma* naučila masažnih gibov. Ohranjen pričevanja starodavnih porodnih kultur

*Takoj po rojstvu: Del celote: na prsih, v objemu staršev, v sebi.
Foto: Nela Fell, exLumine.*

govorijo o bogastvu vednosti, na primer o prepoznavanju napredovanja poroda iz načinov dihanja in oglašanja ženske ali rabi voha za ugotavljanje razpoka plodovih ovojev. Nikakor ne bi smeli podcenjevati simbolnih ukrepov, ki so jih babice predlagale v do-

ločenih primerih. Tako je bilo pomembno odpiranje zaprtega – na primer oken in vrat – pri zastalem porodu, ki ga v številnih različicah navajajo etnologi in je znan tudi v slovenskem izročilu. Pot učenja babic je pomenila uresničevanje imena, saj v stari angleščini *midwife* pomeni *biti z žensko*. Tradicionalno učenje s spremljanjem in navzočnostjo pri porodih se je začelo spreminjati s profesionalizacijo, nastajanjem poklicev. Eden prvih tovrstnih korakov za tradicionalne porodne pomočnice je bil pogoj, da so za opravljanje babištva *izprašane* in *potrjene*, pa tudi *zaprisežene*. Naslednji korak pa predstavlja delovanje prvih poklicnih šol v slovenskem jeziku. Na pobudo Marije Terezije je bila leta 1753 v Ljubljani ustanovljena prva strokovna šola na slovenskem etničnem ozemlju, nato pa še tri, v Celovcu, Gradcu in Trstu – vse namenjene babiškemu izobraževanju. Pogoji za sprejem na babiško šolo so v začetku vključevali tudi žensko izkušnost, zrelost in moralnost, kar je bilo povezano z navedbo starosti, zakonskim stanom in rojstvom otroka, kasneje pa so se ti pogoji opustili. Ni naključje, da so nosečnice mlade babice pogosto sprejemale z dvomom, češ, kaj mi bo učeno dekcle, *ki življenja sploh še ni okušalo*, ko pa nima življenjske izkušnje in še niti ni rodilo otroka, in so bolj zaupale tradicionalnim porodnim pomočnicam.

Sodobne babice imajo zaradi dosedanjega razvoja veliko znanja in izkušenj z medicinskimi porodi in so v podobnem položaju kot nekdo, ki se je plavanja učil v kadi, vabi pa ga ocean. Za oživitev babištva danes potrebujemo pot v mojstrstvo, ki bo uravnotežilo teoretsko znanje s pridobivanjem izkušenj, najprej s spremljanjem samostojnih babic pri fizioloških nosečnostih, porodih in v skrbi za zdrava dojenčka in mamo, nato z učenjem z aktivno udeležbo. Da bi babice delovale kot samostojne strokovnjakinje, se napredne med njimi že podajajo na pot, ki združuje dva vzporedna tokova, ki se medsebojno dopolnjujeta kot

*Andro v maminem naročju.**Foto: Nela Fell, exLumine.*

vitici dvojne vijačnice DNA. Prvi tok teče v smeri krepitve babiške avtonomije, ki temelji na prepoznavanju zakonitosti in pravih rojevanja, doumevanju prvin babiškega poklica. Ti vodijo v poglobljena znanja ter spretnosti in njihovo vnašanje v vsakdanjo babiško prakso, ne glede na institucionalne okvire. Drugi tok teče v smeri razvoja zmognosti sodelovanja, predvsem sodelovanja s posamezno, vedno čisto posebno žensko, ki rojeva, otrokom, ki potuje na svet, njujnimi bližnjimi ter drugimi strokovnjaki, ki se po potrebi vključujejo v obporodno skrb ter v skupnem prizadevanju za zagotavljanje razmer za njegovo uresničitev. Sodelovanje pomeni tudi uravnovešanje pretirane zavezanosti doktrini in zunanjim pravilom, ki bi lahko postali ovira pri zagotavljanju odlične obporodne skrbi. Osnovna naloga babištva je torej rahločutno iskanje ravnotežja med usmerjenostjo navznoter – v razvoj znanosti in k formalizaciji oblik delovanja – ter na drugi strani usmerjenostjo k tistim, zaradi katerih so babice upravičene do svojega imena: ženskam, otrokom, družinam, ki se rojevajo prav pred njihovimi očmi. Med odpiranjem in prepuščanjem v porodnem dogajanju ženska upravičeno pričakuje zagotovilo skupnosti, podano skozi njene predstavnice, babice, da je vse, kar je navidezni kaos, v redu, v naravnem redu stvari. In v tem smi-

slu so babice pozitivni vidiki podob Stare matere in matere Narave.

Problem pa ni le izguba stika z babiško tradicijo, prekinjeni tok ženskega izročila pomeni osupljivo pomanjkanje vednosti o zmognostih ženskega telesa. Kljub obilici podatkov, morda celo preobilju informacij, nosečnice pogosto čutijo, kot da jim pred velikim dogodkom manjka podstati, težko najdejo gotovost v sebi. Med odraščanjem neposredni in posredni odgovori na pomembna raziskovanja o prihodu na svet ključno sooblikujejo predstave o prihodnjem materinstvu. Kakšna so sporočila naše kulture, da se že odrasle ženske nevedno sprašujejo, pol v upanju in pol v strahu: »Le kako se bo iz mojega telesa porodil triinpolkilogramski otročiček, ne da bi se poškodovala? Le kako to boli? Ali ne bi bilo vendarle bolje, da bi kar naredili carski rez?«

Pa vendarle: za razliko od vojakov, ki darujejo svoja življenja za domovino, ženske zaradi bioloških zmognosti lahko podarjamo življenje bistveno drugače; pogoj našega darila nista lastna smrt in konec bivanja. Nasprotno, ženska na poti v materinstvo, nosečnica, ki postaja okrogla, ki pridobiva obline, kot radi rečemo, ki se okrogli v polnost v koncentričnem plastenju navznoter – od kože prek slojev mišic, stene maternice, plodovih ovojev in posteljice –, v sebi ziba

srčiko življenja. V njej bijeta dve srci, v primeru, da nosi dvojčke ali trojčke, pa celo več, kar je edinstveno telesno, duševno in duhovno doživetje: dve biti v enem. To je povezano z zamaknjenostjo vase in žarenjem navzven, ki ju pozorni zaznajo, da zastavijo vprašanje: »Ali pričakuješ?«, nekaj pa: »Ali ni ona prvokrat nosna?«

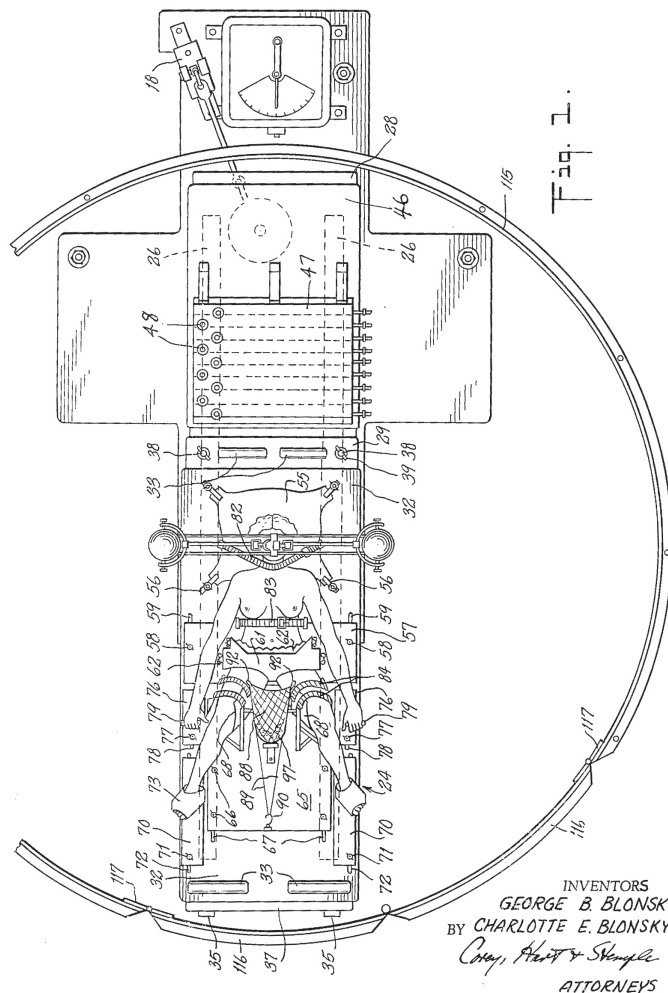
Poglejmo pobliže. Dajanje življenja je v razcvetu nosečega telesa, ki se začne daleč pred prepoznanjem *drugega stanja*, je v sprejemanju malega Drugega ali male Druge v notranjosti, *pod srcem*; je v porodnem potovanju deteta dobesedno skozi telo in je v simbiotični predanosti zgodnjega materinstva, skupaj z dojenjem, pretakanjem žive snovi. Del naše bivanjske poti je zaznamovan z nalogo, ki nas kot posameznice presega, saj v nas nastane in se razvija novo življenje, s samim porodnim dejanjem pa se skozi nas povezuje in nadaljuje rod. Nosečnica ponavlja čudežno zgodbo materinstva svoje predhodnice in njenih prednic, ki je na biološki ravni zapisana v njenem organizmu zato, da bi se človeštvo nadaljevalo. Odnos med materjo in otrokom, ki terja devet mesecev potrpežljivega pričakovanja, negovanja upanja in prisluškovanja v notranjost, je prapodoba človeškega sožitja, ki nadalje vodi od simbioze v novorojenčkovem obdobju do prostosti človeka, ki ob svojem pravem času odraste. Sodobna spoznanja o življenjskih procesih v ženskem organizmu razkrivajo občutljive in soodvisne igre, na primer na ravni hormonov, ki zanositev, nosečnost, porod, laktacijo in dojenje omogočajo ali pa otežijo in celo preprečijo. Najnovejši znanstveni izsledki o naravi materinstva (in tudi očetovstva) vzbujajo globoko spoštovanje, hkrati pa ta drugi pogled omogoča novo tehtanje vednosti, na katerih so temeljila čaščenja plodnosti v tradicionalnih kulturah. A ne gre zgolj za novo, drugačno razumevanje preteklosti, izsledki nas napotujejo k premisleku o razmerah, v katerih danes ženske postajajo matere. Ni ženske zunaj kulture, vanjo se rodimo, zaznamovane z jezikom in preprežene s po-

meni ter vlogami, ki zamejijo, kaj pomeni biti ženska in še marsikaj, kar je na prvi pogled spontano, pa to še zdaleč ni, torej kako jesti in kako izločiti, kako skrbeti za čistočo in kako negovati svoje telo, kdaj in kako se ljubiti, in tudi, kako se vesti kot nosečnica, kako in kje rojevati, kdo naj bo poleg, kakšno je sprejemljivo izražanje bolečine in drugih občutkov, kateri izmed telesnih položajev je primeren in kateri ne. Tako kulturni obrazci bolj ali manj strogo oblikujejo tudi materinstvo, navade in rituale, povezane z nosečnostjo in porodom, pa tudi zaželeno in pričakovano vedenje in zadržanje posameznice, ki v različni meri ponotranji družbena pričakovanja in norme. Fiziologija in kultura, presejani skozi žensko, njeno osebno zgodbo in družinsko izročilo, sta lahko v nasprotju že v nosečnosti, še bolj pa je napetost izrazita pri samem porodnem dejanju. Podoba o porodu, ki jo ponujajo mediji, prenašalci pomembnih sporočil, z žensko, kričečo v agoniji, ne bi mogla biti bolj oddaljena od prizorov fiziološkega, naravnega poroda. Zanj je značilen ritem, ritem valov, ki zastrejo obalo in jo spet razkrijejo, znova in znova v neutrudnem in vztrajnem ponavljanju istega, pa vendar z razpoznavnimi nizi rahlo razlikujočih se vzorcev. Hkrati pa gre vedno za posebno soodvisnost matere, dojenčka, porodnega okolja, tako kot melodija in ritem valov odsevata neponovljiv tu-in-zdaj, v enkratnem objemu časa in prostora, tega, kar je, presek lunine mene, sporočilo vetrov, stopinja obra- ta in nagib Zemlje, zapisan v letnem času.

Naša civilizacija poudarjeno pozitivno vrednoti tehnologije in narekuje nadzor nad telesom in njegovim delovanjem s poseganjem, zdravili, zahteva obvladovanje njegovih funkcij od zunaj, podrejanje normam in narekuje tempo, ki metronomsko seka trajanje časa, da nastane občutek nenehne nujne po še večjem hitenju in se hkrati pojavi neznosno pomanjkanje vsakršnih umirjenih trenutkov. V kulturi, ki ceni samonadzor

Slika 1: Naprava za rojevanje s pomočjo centrifugalne sile, patentirana leta 1965, z opredmetenjem porodnice in napotitvijo k pasivnosti udejanja skrajno različico sodobne vere v prevlado tehnologije nad naravo.

Vir: <http://colitz.com/site/3216423/3216423.htm>.

in objektivacijo telesa, bo posameznica silnice naravnega poroda, njegovo valovanje in neizbežnost doživela kot prestop meje; prepuščanje je lahko zanjo problematično in celo nesprejemljivo. Temu se pridružuje prevladujoči način življenja, ki ga zaznamuje temeljno nezaupanje do narave, nerazumevanje njenih ritmov, strah pred njenim navideznim neredom, ki ga nekateri celo pojmujejo kot ogrožajoči kaos, ki ga je treba nujno omejiti. Sodobno porodno pomoč torej zaznamujejo geste »jemanja prek vrste«, ko imajo tehnologija, medicinski posegi in zdravila zelo hitro in pogosto neupravičeno prednost pred čakanjem, potrpežljivostjo in zaupanjem. Z medikalizacijo poroda in njegovo premestitvijo v zdravstvene ustanove, skorajda rutinsko rabo umetnih popadkov, prevladujočo pasivnostjo, ki jo med drugim ponazarja lega porodnice na postelji, se prepričanja o nemoči sodobnih žensk, da lahko spontano rodijo, na individualni in kulturni ravni med seboj krepijo in podpirajo. Na podlagi razvoja znanstvenih spoznanj, z

izsledki raziskav in doslednih premislekov dobro vemo, kako pomembno je upoštevati notranje meje medicine. S pretehtano zdravstveno pomočjo, zdravili in posegi med porodom zdravstveni strokovnjaki ohranjajo zdravje in življenja, zato smo hvaležni za možnost varnega carskega reza, izhodne operacije, zdravila za lajšanje bolečin, pospeševanje poroda in še in še. A pretirana raba naštetega med porodom ali njihova neutemeljena uporaba dobiva pomen zlorabe, ki kratkoročno in dolgoročno prinaša povečana tveganja za zdravje in življenje matere in otroka – pa naj govorimo o pretirani rabi umetnih popadkov ali previsokem

številu prerezov presredka. V ta problem-ski sklop sodi tudi reklamiranje protibolečinskih zdravil različnih vrst, ki jih ponuja tehnološka družba s privrženostjo bližnjicam, kot končno odrešitev porodnic izpod jarma vrste, in ki porodno bolečino razume kot nesmiselno trpljenje. S posvetitvijo časa in navora za ponovni temeljiti premislek o pojmovanju ženskega telesa in porodnega procesa v sodobni kulturi je povezana tudi nuja po preizpraševanju o vzrokih in smislu porodne bolečine ter nadaljnjih izbirah v zvezi z njo.

Nerazumevanje porodnega procesa je omogočilo razvoj ideje za izdelavo naprave za rojevanje in njeno sestavo, ki je bila patentirana kmalu po polovici dvajsetega stoletja in je z vso znanstveno temeljitostjo in inženirsko natančnostjo utemeljena na rabi centrifugalne sile (slika 1), obenem pa zanika modrost ženskega telesa. Resnost položaja, v katero je človeštvo pripeljalo vse živo na Zemlji, med drugimi tudi pogoje materinstva, se kaže tudi v nekaterih precej klavnih poskusih izboljševanja narave, ki so neke vrste delni posegi, ki celovitosti v ničemer ne spreminja; nasprotno, obstoječo paradigmo celo utrjujejo. Srž problema lahko jasno in boleče občutimo ob ogledu modela poroda za preizkušanje zdravstvenega pripomočka iz začetka enaindvajsetega stoletja, ki naj bi olajšal »naravno« rojevanje (slika 2).

Slika 2: Porodni model za razvoj zdravilnega pripomočka, namenjenega lajšanju „naravnega“ rojevanja. Enaindvajseto stoletje: redukcija občutljivega prepleta dejavnikov, ki sooblikujejo fiziološki porod, na simulacijo posamičnega vidika s pomočjo mehanske naprave. Vir: <http://e.dianatal.com/platform/content/element/282/FinalSavingtimeandenergy2009.pdf>

... Pojem hvalo nedoumnosti, ki nas tesni in razganja, in blaženosti, ki se v njej mehko odpira.

Na srečo vera v prevlado tehnologije nadnaravo ne prežema celotne družbe kar brez preostanka. Vedno obstajajo tudi ženske, ki doživljajo in delujejo drugače, bodisi zaradi lastne pristne povezanosti s telesom bodisi zaradi sposobnosti, tenko prusluhniti tihim, pa vendarle vedno bolj prepoznavnim kulturnim nagovorom drugega reda.

Kaj bi spontano storila zdrava ženska, če bi rojevala v skladu s sporočili telesa: v opori svojega ljubljene ali sama nekje malce umaknjena od bližnjih, pa še vedno v njihovem dosegu, morda nekje v zamračenem zavetju, bi se povezala z otrokom in telesnimi občutki, zaprla bi oči in se prepustila dogajanju; če bi rojevala v naravi, bi se naslonila na drevo in se prijela za vejo, počepnila bi v toplo morje. Ne bi se zoperstavljala sili in močnim občutkom, ki razpirajo telo kot nikoli poprej.

Bi ležala? Na hrbtu zanesljivo ne, tu in tam bi počivala. Najbrž bi kdaj pa kdaj kaj popila, morda bi si ritmično ponavljala preprosto pesem, mantra, molitev. In tik pred rojstvom bi se vzravnila, morda počenila, glavo bi nagnila nazaj, najbrž bi se oglašala z globokimi grlenimi zvoki. Ko bi se otroček rodil, bi ga počasi dvignila v naročje in se čudila. V pridušeni svetlobi bi odprl oči in jo pogledal in v nekem trenutku bi se prvič podojil.

Bi jo bolelo? Verjetno, a ne nezno. Odvisno od igre dveh pglavitnih in hkrati antagonističnih hormonov, adrenalina, ki je povezan s strahom, in oksitocina, ki je hormon odpiranja in ljubezni ter povezave med materjo in otrokom. Tisti, ki se boji, ima v biološkem zapisu tri glavne možnosti: beži, bojuj se, »zmrzni«. Vsaka od teh izbir je lahko odličen izhod iz ogrožajočega položaja, ker bo povečala možnost za preživetje, vsekakor pa v nobeni od teh ne

bi bilo smiselno roditi novorojenčka, ki za svoj prihod na svet potrebuje varno okolje in umirjeno osredotočenost matere. Kadar sporočila iz okolja zaznamo kot opozorilo o nevarnosti, je najpomembnejše, da je v telesu vse pripravljeno na hitro in učinkovito gibalno akcijo: prebava se upočasni, mišice se bolje prekrvavijo, pozornost se usmeri v zunanost. In v takem primeru se bo porod začasno ustavil, kajti nesmotrno bi bilo roditi mladička v nevarnost. Zato strahu pri porodu nočemo; kemično vstopno geslo k dobremu in varnemu porodu je torej: (čim) manj adrenalina, (čim) več oksitocina in z njim povezanih naravnih blažilcev bolečin, ki samodejno nastajajo v telesu matere med fiziološkim porodom.

Bistvo porodnega dogajanja je v sodelovanju med otrokom in mamo, ki se s spontanim gibanjem in menjavanjem položajev odziva na telesne občutke, tudi na bolečine. Določene vrste bolečin med porodom so tudi opozorilo ženski in zdravstvenim strokovnjakom, ki ji stojijo ob strani, da se morda dogaja nekaj, kar zahteva ukrep, poseg ali zdravilo. Brez občutka za bolečino teh sporočil ni, kar lahko pomeni kasno prepoznavanje težav.

Kar vodi k nižjim ravnem strahu in napetosti, tisto, kar vodi k sprostitvi, prepuščanju, miru, zaupanju, kar ne spodbuja aktivnosti neokorteksa, kot so mišljenje in argumentacija, vse to blaži porodne bolečine: gibanje od različnih položajev do hoje, zibanja, plesa, raba vode, meditacija, vizualizacija, dihalne tehnike skupaj z vokalizacijo in petjem, različne vrste dotikanja od ljubkovanja do masaž. Naštete procese lahko spodbujajo in krepijo nekatere nefarmakološke metode lajšanja bolečin.

Vemo, da primatinje ne rojevajo, če čutijo, da jih nekdo opazuje, in podobno velja tudi za človeške matere: za porodno dejanje vse potrebujejo okolje, ki ga doživljajo kot varnega in kjer se tako dobro počutijo, da lahko zaprejo oči, kar je povezano z zagotavljanjem zasebnosti. Ta je v naši kulturi

povezana z občutkom, da smo doma, in je v najbolj intimnem vidiku povezana z zasebnostjo spalnice ali kopalnice. Bolnišnično okolje in v njem uveljavljena porodna pomoč naredita vidno to, kar za dober porod ne bi smelo biti tako močno izpostavljeno pogledu. Spremljanje poroda je mnogo več od nadzorovanja zdravstvenega stanja ženske in otroka, ki je seveda nujno, je pa prepogosto vezano na nadzorujoči pogled, vaginalne preglede, ki jih včasih izvedejo neobzirno in boleče, in rabo invazivne tehnologije.

Sprememba temeljnega razumevanju porodnega procesa pomeni zagotavljanje možnosti, da fiziološki procesi polno delujejo. Poskusi, da bi s pleskanjem prej sterilno belih sten z barvo ustvarili domače okolje, bržkone ostanejo zgolj na površini kot površni posnetek domačnosti. Vidna sporočila so pomembna, a preplesti jih je treba z oblikovanjem okoliščin, ki ženski omogočajo povezovanje – kadar ga potrebuje – prek drugih čutil, zato je raba naravnih gradiv in prvin, kot so zemlja, les, kamen, voda v različnih oblikah, stik z naravo v njenih premenah luči, glasov, živih bitij, igre zraka, glasba, tako zelo ključna. Zato je treba skrbno in pozorno oblikovati in negovati neposredno okolje, ki z udobjem, toplino in toploto ter z možnostjo zatemnitve omogoča povezavo navznoter in navzven. Predvsem pa je bistveno ustvarjanje prostora s človeško navzočnostjo. Navzoči ob porodu zagotavljajo varnost otroka in matere, ustvarjajo celico človeške skupnosti z vsemi dobrobitmi, ki jih ta prinaša. Hkrati spoštujejo prostor zasebnosti, ki je individualno in kulturno spremenljiv. Islandci so babico poimenovali *ljósmodir, prinašalka luči*, v slovenščini pa rečemo, da z rojstvom *otrok prvič ugleda luč sveta*. Pretirana osvetljenost moti tako porodnico kot bitjece, ki se po mesecih v svetu zabrisanih podob prvič zazre v materine in očetove oči in se začenja učiti gledati in videti svet ter sebe. Z babiško pomočjo je lahko luč blaga in izraža dobrodošlico. Za razliko od poudarjene rabe vida in posle-

dične ločenosti zdravnikov od »pacientk« v medicini je najverjetneje ena ključnih nalog *babiške nege* prav to, kar govori strokovno poimenovanje njihovega poklica: upovedovati nežnost v navzočnosti in dotiku.

... *Pojem hvalo ljubezni, ki zadnja ostaja, drobna ptička poje toplo pesmico, nikdar več je ne morem pozabiti.*

Kakor je filozofija ljubezen do modrosti, odlične babice preveva ljubezen do modrosti rojevanja, ki je vpisana v presečno množico narave in kulture; tistega najboljšega, kar lahko daje kultura, in tistim dobrim, kar je zapisano v naravne zmožnosti žensk in otročičkov in omogoča porod. Ta modrost kliče sodobne porodne pomočnice k čimprejšnjem prepoznanju in upoštevanju. Na ravni skupnosti smo pred izzivom, kako združiti najboljše v medicini in babištvu hkrati s kulturno spremeno. Dozorel je čas za krepitev prizadevanj, s katerimi ustvar-

jamo drugačne spomine, namenjene prihodnosti naših hčera in vnukinj. Premislimo o darilu, ki jim ga z našimi porodnimi zgodbami ustvarjamo in izročamo danes; odkrivajmo vednost o modrosti ženskega telesa v naši biološki in kulturni preteklosti, pričujmo o bolečini in radosti poroda.

Otrok se izvije iz najtesnejše bližine in notranjosti zamejenega prostorja v prostranstvo zunanje narave z njenimi časovnimi in prostorskimi brezmejnostmi; sprememba brez primere. Spontan porod pomeni pot skozi bolečine v radost, ki je zapisana na obrazih žensk, njihovih otrok, očetov in vseh, ki jih okopa oksitocinska kopel, v polnosti doživetja jih uglaši presunljivo srečanje vseh srečanj, srečanje s srečo. Zrcalna igra ljubezni se lahko prične.

Viri in nadaljnje branje:

Davis-Floyd, R., 1992: *Birth as an American Rite of Passage*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
 Drglin, Z. (ur.), 2008: *Rojstna mašinerija. Sodobne obporodne vednosti in prakse na Slovenskem*. Koper: Založba Annales.
 Gaskin, I. M., 2007, 2010: *Modrost rojevanja*. Ljubljana: Sanje.

Jordan, B., 1993: *Birth in Four Cultures: A Cross-Cultural Investigation of Childbirth in Yucatan, Holland, Sweden, and United States*. London: Waveland Press.

Rožič, J., 2008: *Teorija*. V: Pleterski, A., Belak, M., (urednika) *Sporočila prostora*. Ljubljana: Založba ZRC.

Združenje Naravni začetki, www.mamazofa.org.

Zalka Drglin je doktorica ženskih študij in feministične teorije, raziskovalka na Inštitutu za varovanje zdravja v Ljubljani in predavateljica. Prizadeva si za spremembo praks in pogojev rojevanja in starševstva in za soustvarjanje razmer za novo sožitje narave in kulture. Je avtorica prispevkov in publikacij, kot so *Rojstna hiša*, *Rojstna mašinerija* in *Zima v srcu*, soavtorica *Porodne pobude: Odlična obporodna skrb in prevajalka priročnikov Modrost rojevanja* in *Moj porodni načrt*. Svetuje ženskam v duševnih stiskah na prehodu v materinstvo in vodi programe pri Združenju Naravni začetki.